

ORHAN PAMUK ROMANLARINDA KEDİLER

Editör

Dr. Tahsin YAPRAK

Yazar

Dr. Murat Yusuf ÖNEM

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-399-279-8	Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
Kitap Adı Orhan Pamuk Romanlarında Kediler	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Editör Tahsin YAPRAK ORCID iD: 0000-0003-3930-0425	Yayıncı Sertifika No 47518
Yazar Murat Yusuf ÖNEM ORCID iD: 0000-0003-4279-4059	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
	Bisac Code FIC019000
	DOI 10.37609/akya.2711

Kütüphane Kimlik Kartı

Önem, Murat Yusuf.

Orhan Pamuk Romanlarında Kediler / Murat Yusuf Önem,

editör : Tahsin Yaprak.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.

125 s. : resim. ; 135x210 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253992798

1. Edebiyat-Roman.

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Eşime ve kedisi Pakize'ye...

ÖN SÖZ

Kedilerin insanlarla birlikteliği yüzyıllardır süregelen bir ilişkiye dayanır. Kedilerin hayatımızdaki varlığı gizemli ve bağımsız doğalarıyla birleştiğinde bunun her türlü sanatsal faaliyete yansıdığı görülür. Başlangıçta avcılıktaki hünerlerinden faydalanmak amacıyla kullanılan kediler, insanların dikkatini çekmiş ve sevgiyle karşılanmışlardır. Kedilerin insanlarla olan bu yakın ilişkisi, zamanla gelişmiş ve derinleşmiştir.

Kedilerin hayatımızdaki önemli rolü, edebiyata da yansımıştır. Birçok ünlü yazar, kedileri karakterlerinin bir parçası yaparak onları hikâyelerinde kullanmıştır. Örneğin, Edgar Allan Poe'nun *The Black Cat (Kara Kedi)* adlı korku hikâyesi, kedilerin gizemli ve karanlık yanlarını ele alırken, T.S. Eliot'un *Old Possum's Book of Practical Cats (İhtiyar Farenin Kedi Kılavuzu)* adlı eseri, kedilerin eşsiz ve eğlenceli kişiliklerini şiirsel bir şekilde anlatır. Modern Türk edebiyatında da bunun örnekleri oldukça fazla olduğu gibi edebiyat eserlerinde kedi üzerine yapılan araştırmalar artmaktadır.

Kedilerin insanlarla paylaştığı hayat, romana da ilham kaynağı olmuştur. Kedilerin bağımsızlığı, sıra dışı davranışları ve insanlar üzerindeki etkisi yazarlara hayal gücünü harekete geçirecek bir zemin sunar. Kedilerin gözünden anlatılan hikâyeler, okuyuculara farklı bir perspektif sunar ve hayvan-insan ilişkilerinin derinliklerine inme fırsatı verir.

Kedilerin insanlarla paylaştığı hayat, aynı zamanda insanların kendilerini keşfetmeleri ve anlamlandırılmalarına olanak sağlar. Kediler, insanlarla duygusal bağlar kurar, onları rahatlatır ve bazen de onlara anlamlı dersler verir. Romanlarda kedilerin varlığı, bu

insan-hayvan bağının derinliğini ve karmaşıklığını keşfetmeye yönlendirir. Kedilerin sessiz gözlemciliği ve ilginç davranışları, romanlarda karakterlerin iç dünyasını yansıtmak için kullanılır. Okuyucunun onlarla olan güçlü bağları romanda olayların, mekânların ve zamanın güçlü bir şekilde kurgulanmasına yardımcı olabilir.

Kurgunun olağan bir parçası olan kedilerin okuyucu tarafından fark edilmesi kolay değildir. Bunun en önemli sebebi kedilerle insanların gerçek hayattaki birliktelikleridir. Onları fark etmek özel bir dikkati, ilgiyi ve sevgiyi gerektirir. Anlatılarda kedilerin belirgin bir kahraman bazen bir başkahraman olmadıkça algılanmaları zorlaşır. Orhan Pamuk romanlarının bütünü düşünüldüğünde kedilerin fark edilebilirliğinin nispeten daha fazla olduğu söylenebilir. Okuyucu için geçerli olan dikkat, ilgi ve sevgi hususları muhakkak surette yazar için de geçerlidir. Orhan Pamuk, bunu hatıralarını aktardığı diğer kitaplarında açıkça dile getirir. Pamuk, kendini gerçekleştirmeye çalıştığı çocukluk ve gençlik döneminde okumanın önemine vurgu yaparken bunu kediler üzerinden ifade eder. *“On altı ile yirmi altı yaşların arasında okumak, kendi kendimi yapmamın, kendi ruhuma bilinçle bir şekil verme işinin de parçasıydı. Nasıl bir adam olmalıydım? Dünyanın anlamı neydi? Düşünebileceğim, ilgileneyeğim konular, hayaller, yerler nerelere kadar uzanıyordu? Başkalarının yaşadıklarını, hayal ettiklerini, düşüncelerini hikâyelerde ve yazılarda izlerken, tıpkı ağaçları, yaprakları ya da kedileri ilk defa fark eden küçük bir çocuk gibi, bu bilgileri hafızamın en derin yerinde, hiç unutmamacasına saklayacağımı bilirdim.”*¹ Pamuk’un yazma edimine dair açıklamalar içeren bu cümleler onun çocukluğunda kedilere olan ilgisi hakkında ipuçları verir. Bu cümleler, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturduğu gibi çalışma bulgularının da en önemli dayanaklarından birini oluşturmaktadır.

¹ Orhan Pamuk, *Manzaradan Parçalar (Hayat, Sokaklar, Edebiyat)* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2010), 210.

Kedilerin Orhan Pamuk üzerindeki etkisini gösteren kendi ifadeleri çoğaltılabilir. Bunların en güçlülerinden biri de şu şekildedir: *“Kedileri aşkla, dostlukla sevip, bir inançsızlık, umutsuzluk ve boşluk anında kimse görmeden onlara bir tane çakıp güldüğüm, sonra utandığım, içimin kediyeye şefkatle dolduğu da çok oldu.”*² Pamuk'ta kediyeye dair duygu ve düşüncenin yoğunluğu açıktır ve bunun romanlara yansıtılmasında bilinçli bir tercihten söz etmek mümkündür. Eserin yapısına karışan bu durumu roman unsurlarında tespit etmek ve anlatıya katkısı açısından incelemek anlamlıdır.

Kedilerin Orhan Pamuk romanlarındaki kullanımı iki şekilde ortaya konulabilirdi. Birincisi; tüm romanlar okunarak kedi üzerine yapılan tespitlerin ortak başlıklar altında toplanmasıdır. Kedi Benzetmeleri, Kedi ve Kadın, Kedi ve Mekân, Metinlerarasılık ve Kediler... gibi. Ancak bu yöntem romanların bir bütün olarak kediler açısından anlaşılmasını ve takip edilmesini zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı her roman müstakil olarak ele alınmıştır. Kediler, romanlarda bağlamdan koparılmadan, bazen diğer romanlarla ilişkileri de konu edilerek değerlendirilmiştir. Örneğin; kapitalizm olumsuzluklarına dair eleştirel bir söylemin öne çıktığı bir romanda kedilerin kurguya yerleştirilmesi de farklılık gösterebilmektedir. Böylece yapılan tahlillerde roman bütünlüğü içinde kalmak esas alınmıştır.

Kedilerle ilgili böyle bir çalışma yapmak için şart olmasa da hayatınızda bir kedinin olması algınızdaki seçiciliği artırmaktadır. Bundan dolayı yaklaşık on yıl önce bir kedi sahiplenerek pek de istekli olmadığım hâlde beni bir kedisevere dönüştüren eşime teşekkür ederim. Orhan Pamuk üzerine akademik çalışmaları bulunan Dr. Tahsin Yaprak'a bu çalışmanın editörlüğünü üstlenmesinden dolayı ayrıca minnettarım.

Üsküp, Haziran 2023

Murat Yusuf ÖNEM

² Orhan Pamuk, *İstanbul Hatıralar ve Şehir* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013), 30.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
Kedilerin Tarihi ve Evcilleştirilmesi	8
Dünya Kültürlerinde Kedi	10
Türk Kültüründe Kedi İzleri.....	15
Türk Edebiyatında Kedi	19
ORHAN PAMUK ROMANLARINDA KEDİ	31
<i>Kediler, Cevdet Bey ve Oğulları</i>	31
<i>Sessiz Ev</i> 'in Kedileri	45
<i>Beyaz Kale</i> 'de Pembe Kediler	55
<i>Kara Kitap</i> ve Kara Kediler.....	60
<i>Yeni Hayat</i> 'ta Kediler.....	70
<i>Benim Adım Kırmızı</i> ve Kediler	74
<i>Kar</i> ve Kediler	84
<i>Masumiyet Müzesi</i>	86
Kediler ve <i>Kafamda Bir Tuhaflık</i>	94
<i>Kırmızı Saçlı Kadın</i> ve Kediler	100
<i>Veba Geceleri</i> 'nde Kediler	104
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	111
ÖZGEÇMİŞ	115

KAYNAKÇA

- A. Şinasi Hisar, *Kelime Kavgası "Edebiyata ve Romana Dair"*. haz. Tahsin Yıldırım, İstanbul: Selis Kitaplar, 2005.
- Akbay, Okan Haluk. *Japon Kültürü Terimler Sözlüğü*, Konya: Japon Kültür Merkezi Derneği Kültür Sanat Yayınları, 2012.
- Altuğ, Fatih. *Geçmiş Zaman Kedileri, Türk Edebiyatından Kedi Metinleri (1870-1950)*, İstanbul: Turkuvaz Yayıncılık, 2021.
- Atçeken, Zeki. "Pîr Esad Külliyesi". *İslam Ansiklopedisi* 34, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Ayhan, Ece. *Bütün Yort Savul'lar!*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- Aysoy, Samuel. "Değişik Milletler Tarihlerinde Kedi", Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi 1/3-4 (1954), 40-66. https://doi.org/10.1501/Vet-fak_0000002366
- Ayvazoğlu, Beşir. *Saatler, Ruhlar ve Kediler*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2020.
- Bahtin, Mihail. *Sanat ve Sorumluluk*, çev. Cem Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.
- Balzac, Honore de. *Goriot Baba*, çev. Şerif Hulûsi, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Berger, Hermann. *Çingene Mitolojisi*, çev. Musa Yaşar Sağlam, Bandırma: Ayraç Yayınları, 2002.
- Berk, İlhan. *Toplu Şiirler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003.
- Beydeba. *Kelile ve Dimne*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1985.
- Binark, İsmet. *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*, Ankara: Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, 1975.
- Bingham, Jane vd. *Antik Dünya Ansiklopedisi (Mezopotamya, Mısır, Yunanistan ve Roma)*, çev. Zeynep Tür. Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 2014.
- Bonnefoy, Yves. *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü 2 Cilt K-Z*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2000.
- Buoge, E.A. Wallis. *Mısır'da Ölüm Sonrası Fikri*, çev. Rengin Ekiz, İzmir: Ege Meta Yayınları, 2011.
- Byrne, Barbara. "Cats in Literature", *Elementary English* 51/7 (1974), 955-958.
- Cotterell, Arthur – Storm, Rachel. *Büyük Dünya Mitoloji Ansiklopedisi*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2011.
- Çağın, Şerife. "Resimden Edebiyata Kadın ve Kedi" haz. Şerife Çağın, *Kedi Edebiyatı Türk Edebiyatının Kedileri ve Kedicileri*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2022.
- Çelebi, Asaf Hâlet. *Bütün Yazıları*, haz. Hakan Sazyek, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- Çoruhlu, Yaşar. *Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi*, Konya: Kömen Yayınları, 2014.

- Demir, Necati. *Türk Efsaneleri 1-2*, Ankara: Edge Akademi, 2013.
- Diamond, Jared. *Tüfek, Mikrop ve Çelik*, çev. Ülker İnce, Ankara: Tübitak Popüler Bilim
- Dündar, Pınar. "Kediler Neden Sürekli Yalanır?", *Bilim ve Teknik*. (Şubat 2018), 48.
- Eco, Umberto. *Gülün Adı*, İstanbul: Can Yayınları, 2013.
- Eliuz, Ülkü - Türkođan Gökcan, Melike. "Eski Bir Hikâyenin Yeniden Doğuşu: *Kara Kitap*'taki İzlek ve İmgelemin Metinlerarasılık Bağlamında İncelenmesi". *Turkish Studies* 7/1 (2012), 1013-1025.
- Emmanuel, Rene. *Hint, Yunan ve Mısır Mitolojilerinde Gizemli Bilgilerin Kaynakları*, çev. Haluk Özden, İstanbul. Ruh ve Madde Yayınları, 1995.
- Ersoy, M. Akif. *Safahat*. haz. A. Vahap Akbaş, Ankara: Beyan Yayınları, 2007.
- Evlîyâ Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, Evliya Çelebi b. Derviş Mehemed Zillî IV. Kitap Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 307 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu – Dizini, haz. Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007a.
- Evlîyâ Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, Evliya Çelebi b. Derviş Mehemed Zillî IV. Kitap Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 305 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu – Dizini, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.
- Evlîyâ Çelebi, *Evlîyâ Çelebi Seyahatnâmesi*, Evliya Çelebi b. Derviş Mehemed Zillî X. Kitap İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 5973, Süleymaniye Kütüphanesi Pertev Paşa 462, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Beşir Ağa 452 Numaralı Yazmaların Mukayeseli Transkripsiyonu-Dizini, haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007b.
- Firdevsî, *Şahnâme*. İstanbul: Kabcacı Yayınları, 2009.
- Boyacıoğlu, Fuat. "Geleneksel Romana Karşı Roman: Antiroman", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14, (2005), 199-207.
- Gezgin, Deniz. *Hayvan Mitosları*, İstanbul: Sel Yayınları, 2014.
- Göçgün, Önder. *Namık Kemal'in Şairliği ve Bütün Şiirleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlâna Celaleddin, Divan-ı Kebir 3*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992.
- Gürpınar, H. Rahmi. *Kuyruklu Yıldız Atında Bir Evlenme*, İstanbul: Atlas Kitabevi, 1972.
- Hançerliođlu, Orhan. *İnanç Sözlüğü*, Ankara: Remzi Kitabevi, 1975.
- Hanrahan, Heidi. "A Series of Mere Household Events': Poe's 'The Black Cat,' Domesticity, and Pet-Keeping in Nineteenth-Century America." *Poe Studies* 45/1 (2012), 40-56.
- Hazar, M. Nedim. "Leningrad'ın Kahraman Kedileri", (2019), <https://www-tr724-com.cdn.ampproject.org/c/www.tr724.com/leningradin-kahraman-kedileri/amp> Erişim: 10.06.2023.
- İsen, Mustafa. *Acıyı Bal Eylemek, Türk Edebiyatında Mersiye*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993.

- J. Mark, Joshua. "Orta Çağ'da Kediler", çev. Batuhan Aksu, 2019, <https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-1387/orta-cagda-kediler/> Erişim: 10.06.2023.
- Karakışla, Yavuz Selim. "Gülün Adı Kırmızı", *Virgöl*, Ocak 1999.
- Karayel, Salih Emre-Albayrak, Ali. "Alevî-Bektâşî İnanç Sisteminde Hayvanlarla İlgili Mitolojik Unsurlar", *Turkish Academic Research Review* 5/3 (2020), 438-455. <https://doi.org/10.30622/tarr.777986>
- Kısakürek, N. Fazıl. *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 2009.
- ListeList, "Kediler ve Kadınlar", (2016). Erişim Tarihi: 05.05.2023. <https://liste-list.com/kediler-ve-kadınlar/>
- Lloyd, John. *Cahillikler Kitabı Hayvanlar Âlemi*, çev. Mehmet Evren Dinçer-Nivart Taşçı, İstanbul: NTV Yayınları, 2009.
- Mann,Thomas. *Buddenbrooklar, Bir Ailenin Çöküşü*, çev. Kasım Eğit, Yadigar Eğit, İstanbul: Can Yayınları, 2006.
- Moltke, Helmuth Von, *Moltke'nin Türkiye Mektupları*, çev. Hayrullah Örs, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1969.
- Moran, Adli. *İlkel Efsaneler*, İstanbul: Varlık Yayınları, 1961.
- Moran, Berna. *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1994.
- Neyzen Tevfik. *Azâb-ı Mukaddes*, haz. İhsan Ada, İstanbul: Kapı Yayınları, 2009.
- Nikolajeva, Maria. "Devils, Demons, Familiars, Friends: Toward a Semiotics of Literary Cats" *Marvels & Tales* 23/2 (2009), 248-267.
- Nilson, Sara M., vd. "Genetics of Randomly Bred Cats Support the Cradle of Cat Domestication Being in the Near East". *Heredity* 129 (November 2022), 346-355. <https://doi.org/10.1038/s41437-022-00568-4>
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi 2*, Ankara: TTK Yayınları, 1995.
- Özcan, Ömer. *Türk Edebiyatında Hiciv ve Mizah (Yergi ve Gülmece)*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2002.
- Özlem Şahin, "Meâ'li'den Nâmık Kemâl'e Kedi Mersiyesi" *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 12/1 (Yaz 2017), 217-238. <http://dx.doi.org/10.19129/sbad.321>
- Öztekin, Özge. *Divanlardan Yansıyan Görüntüler (18. yy Divan Şiirinde Toplumsal Hayatın İzleri)*, Ankara: Ürün Yayınları, 2006.
- Paglia, Camille. *Cinsel Kimlikler, Nefertiti'den Emily Dickinson'a Sanat ve Çöküş*, Ankara: Epos Yayınları, 2004.
- Pamuk, Orhan. *Benim Adım Kırmızı*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1998.
- Pamuk, Orhan. *Beyaz Kale*, İstanbul: Can Yayınları, 1987.
- Pamuk, Orhan. *Cevdet Bey ve Oğulları*, İstanbul: Can Yayınları, 1986.
- Pamuk, Orhan. *İstanbul Hatıralar ve Şehir*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2013.
- Pamuk, Orhan. *Kafamda Bir Tuhaflık*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.
- Pamuk, Orhan. *Kar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Pamuk, Orhan. *Kara Kitap*, İstanbul: Can Yayınları, 1990.
- Pamuk, Orhan. *Kırmızı Saçlı Kadın*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.
- Pamuk, Orhan. *Manzaradan Parçalar (Hayat, Sokaklar, Edebiyat)*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Pamuk, Orhan. *Masumiyet Müzesi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.

- Pamuk, Orhan. *Saf ve Düşünceli Romancı*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Pamuk, Orhan. *Sessiz Ev*, İstanbul: Can Yayınları, 1987.
- Pamuk, Orhan. *Veba Geceleri*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2021.
- Pamuk, Orhan. *Yeni Hayat*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Parla, Jale. "Kara Kitap Neden Kara?" haz. Nüket Esen, *Kara Kitap Üzerine Yazılar*, İstanbul: Can Yayınları, 1992.
- Picq, Pascal vd., *Hayvanların En Güzel Tarihi*, çev. Bertan Onaran, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2003.
- Roland Bourneur-Real Quillet, *Roman Dünyası ve İncelenmesi*, çev. Hüseyin Gümüş, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.
- Safa, Peyami. *Fatih Harbiye*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1999.
- Schimmel, Annemarie. *Tanrı'nın Yeryüzündeki İşaretleri*, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2004.
- Tarancı, C. Sıtkı. *Otuz Beş Yaş*, İstanbul: Can Yayınları, 1997.
- Tarlan, Ali. *Fuzulî'nin Farsça Divanı (Tercümesi)*, Ankara: MEB Yayınları, 1950.
- Tevfik Fikret. *Halûk'un Defteri, Şermin, Son Şiirler (Bütün Şiirler: 3)*, haz. Asım Bezirci, İstanbul: Can Yayınları, 1984a.
- Tevfik Fikret. *Rübâb-ı Şikeste (Kırık Saz, Bütün Şiirleri: 2)*, haz. Asım Bezirci, İstanbul: Can Yayınları, 1984b.